

Základní metody využívané v sociální psychologii

Metody, metodologie, diagnostika

- **Metody** = způsoby, principy a prostředky, kterými se dospívá k vědeckým poznatkům.
- Metodologie – věda o metodách
- Psychologické metody:
 - Vědecké (výzkumné) - metody zjišťování a zpracování dat
 - Diagnostické (popis a diagnostika osobnosti)
 - Terapeutické (léčba)
- Nezbytnost komplexního přístupu ke zkoumání osobnosti

Pozorování

- systematické sledování určitého objektu či jevu se záměrem získat co nejvíce informací
- cílené, plánované, strukturované x situační
- do průběhu nezasahujeme (spontánní chování)
- samostatná metoda x součást jiných metod
- dílčí x komplexní
- extrospekce x introspekce
- krátkodobé x dlouhodobé
- zjevné x skryté x zúčastněné
- pozitiva a úskalí (způsob záznamu, subjektivita)

Strukturované pozorování

- Cíl, systematické
- Vhodné využití souběžného pozorování:
 1. situační (náhodné, prosté) pozorování = zachycení určitých zvláštností (reakce, projevy, akty chování), jaké projevy se ve skupině objevují => pozorovací schéma
 2. Strukturované pozorování – cíleně sledujeme frekvenci těchto jevů (jak často, v jakých situacích, v jakých etapách činnosti...) (více pozorovatelů současně)
- Systém pozorovacích kategorií (Bales...) k registraci procesu interakce v malých skupinách při řešení různých problémů
- Základem úspěšnosti pozorování je: popis chování v podobě registrovatelných prvků, opakování pozorování, odvození globální charakteristiky, kauzální analýza (příčiny CH)

Balesův systém pozorovacích kategorií

Pozitivní soc. emocionální. oblast	A	Projevuje solidaritu , zlepšuje postavení druhých, pomáhá, odměňuje. f
		Projevuje uvolnění napětí , uspokojení, žertuje, směje se. e
Emocionálně neutrální úkolová oblast	B	Souhlasí , pasivní souhlas, pochopení, podřizuje se. d
		Dává návrh , směrnici, druhým ponechává samostatnost. c
		Projevuje mínění , hodnotí, analyzuje, vyjadřuje svá přání. b
		Poskytuje orientaci , informaci, opakuje, objasňuje. a
	C	Žádá orientaci , informaci, opakování, potvrzení. a
		Žádá o mínění , o hodnocení, o analýzu, o vyjádření citění. b
	Žádá o návrh , směrnici, ptá se na možné způsoby jednání. c	
Negativní sociálně emocionální oblast	D	Nesouhlasí , projevuje pasivní rezistenci, formální souhlas. d
		Projevuje napětí , žádá o pomoc, stahuje se. e
		Projevuje antagonistický vztah , brání se nebo prosazuje. f

Vysvětlivky

- A – pozitivní reakce, chování
- B – pokusy o odpovědi
- C – otázky
- D – negativní reakce
- a – sdělování informací
- b – hodnocení
- c – řízení
- d – rozhodování
- e – snižování napětí
- f – integrace skupiny

Experiment

- sledování zkoumaného, zpravidla izolovaného jevu uměle navozených a přísně kontrolovaných podmínkách - vždy jde o zásah do pozorovaného jevu
- Zjišťuje se vztah mezi nezávisle a závisle proměnnou
- Intervenující proměnné
- Laboratorní x přirozený experiment
- experiment ex post facto

Explorační metody (osobní výpověď dotazovaných)

Rozhovor

- Přirozený, osobní kontakt
- Standardizovaný x nestandardizovaný x volný
- Individuální x skupinový
- Diagnostický x poradenský
- Fáze:
 - Přípravná (promyslet, naplánovat, formulovat, strukturovat otázky)
 - Úvodní (navození atmosféry důvěry)
 - Vzestupná
 - Kulminační
 - Závěrečná
- Způsob záznamu

Pravidla pro vedení rozhovoru

- Úcta
- Empatie
- Upřímnost
- Kladení otázek – tempo, adekvátnost, množství, otevřené x uzavřené otázky, cyklické dotazování
- Aktivní naslouchání
- Parafrázování
- Vyjádření emocí
- Prohlubování dialogu
- Zpětná vazba

Dotazník

- písemná forma rozhovoru
- efektivnější a objektivnější
- neumožní sledovat neverbální projevy, vysvětlit nejasnosti
- Otázky – jednoznačné, srozumitelné
- dichotomické x otevřené x uzavřené (s možností volby) x výčtové
- posuzovací škály - Příklad:
 - *Podle mého názoru jsem: velmi ustrašený 1 2 3 4 5 6 7 naprosto nebojácný*
- Dotazník anamnestický x zájmový x osobnostní

Psychologické testy

- objektivní standardizované metody, sloužící k měření úrovně stavu či obsahu psychických funkcí a vlastností osobnosti
- Standardní postup, výsledek se hodnotí vzhledem k normám stanoveným na základě rozsáhlého měření
- Testy výkonové (testy IQ, kognitivní schopnosti) a
- Testy projekční (Rorschachův test inkoustových skvrn, Test nedokončených vět, Tématicko apercepční test...

Sociometrické metody

- Zjišťování vztahů ve skupině
 - Lépe vnímat strukturu skupiny
 - Volit adekvátní způsoby práce se skupinou
 - Sledovat vývoj skupiny, koheze, vztahů
- Sociometrický dotazník
- Sociometrické matice
- Sociogramy

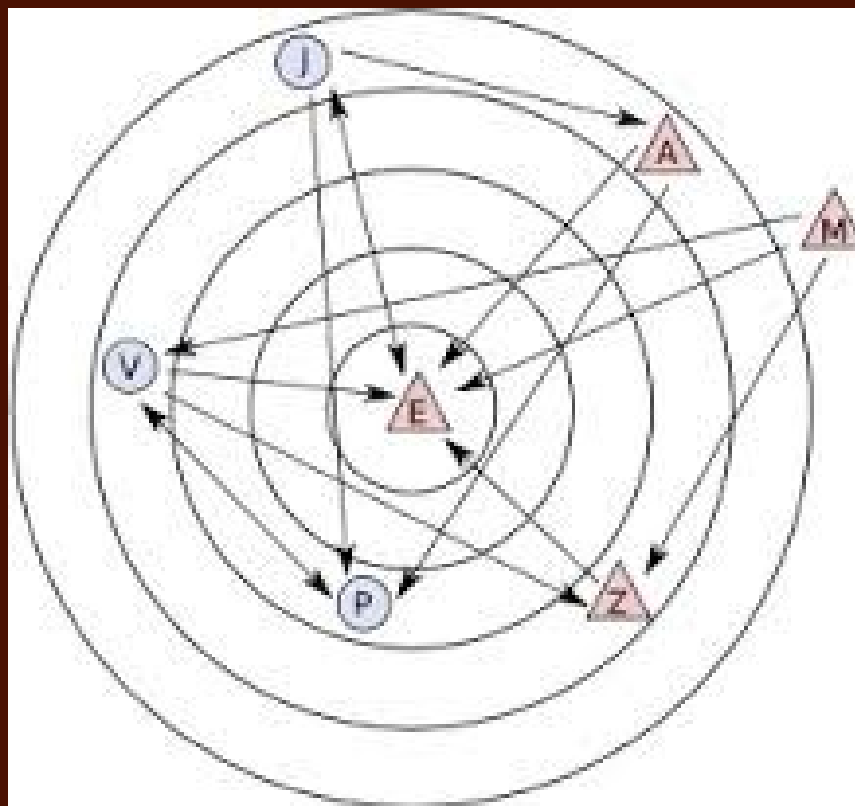
Sociometrický dotazník - principy konstrukce

- Vymežit hranice skupiny
- Neomezený počet voleb
- Formulace otázky vzhledem k promyšlenému zvolenému kritériu
- Odpovědi na lístečky podepsané svým jménem
- Zaručit anonymitu – výsledky jen vedoucí výzkumu, grafická prezentace bez uvedení jmen
- Příklady otázek:
 - Kterého člena skupiny bys pozval na oslavu narozenin?
 - Koho by přizval do pracovního týmu pro přípravu a realizaci výzkumného projektu?
 - Kdybyste na výletě spali ve stanech, koho z této skupiny bys vzal do svého stanu?

Sociometrická matice I

	A	E	J	M	P	V	Z
Alice		+			+		
Edita			+				
Jan	+	+			+		
Mirka		+				+	+
Pavel						+	
Vojta		+			+		+
Zita		+					

Sociogram kruhový hierarchický

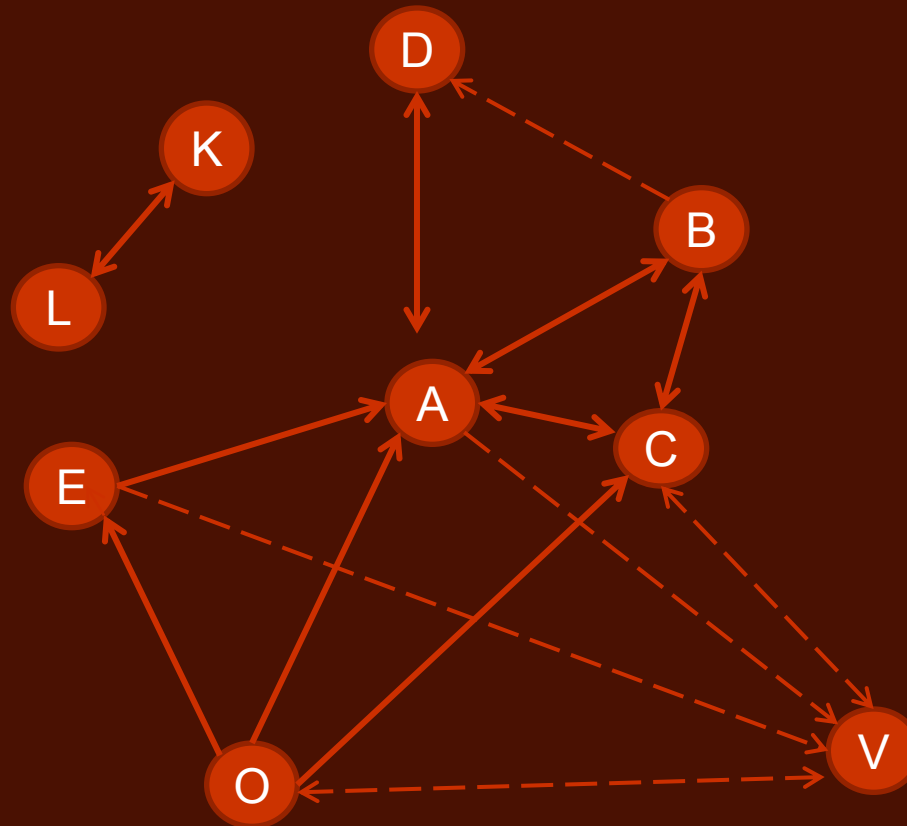

Sociometrická matice II

	A	B	C	D	E	I	K	L	O	V
Anna		+	+	+						-
Bára	+		+	-						
Cilka	+	+								-
Dita	+									
Ema	+									-
Iva										
Kája								+		
Láďa							+			
Olin	+		+		+					-
Vít			-						-	

Sociogram k matici II

I

Skupinové/sociometrické pozice

- Sociometrická hvězda
- Pozitivně expandující
- Negativně expandující
- Odmítaný (vytlačovaný)
- Opomíjený
- Izolovaný
- Dyáda
- Triáda

Měření postojů

- Složitá záležitost, vyžaduje kombinaci metod a přístupů
- Nejčastější zdroje informací:
 - Pozorování (v přirozeném prostředí i navozených situacích)
 - Posuzovací škály
 - Rozhovor
 - Projektivní techniky (nepřímé vysuzování)
 - Registrace doprovodných jevů (fyziologických, behaviorálních)